

УДК 821.161.2.09 – 1

В. З. Зварич

**ПОЕТИЧНЕ СПРИЙНЯТТЯ ОБРАЗУ КИЄВА У ПОЕЗІЇ
УКРАЇНСЬКИХ ПОЕТІВ-НЕОКЛАСИКІВ**

Поетична творчість українських поетів-неокласиків – Миколи Зерова, Павла Филиповича, Юрія Клена, Михайла Драй-Хмари, яка “всотала” в себе найкращі здобутки світової поезії, глибоко закорінена в національну традицію. Розкриваючи естетичні засади неокласицизму, М. Зеров писав: “Нам увижалось, що першим завданням нашим повинне бути ґрунтовне вивчення того, що є в українській літературі. Справжня вершина і наша хороша традиція (перш за все: Леся Українка і І. Франко), а в зв’язку з цим і деяка переоцінка поетичних репутацій; 2) треба засвоювати українській поезії, в міру сил і змоги, все, що є найпоказнішого в літературі всесвітній” [1, Т. 2., с. 189].

Традиційні образи національного походження в осмисленні неокласиків засвідчують органічність їхнього образно-культурного простору. Кількісну першість серед них посідають образи історичних місць та міст (Чернігів, Київ, Січ), які в стильовому плані виступають центром текстового дискурсу – “Київ” М. Драй-Хмари, цикл “Київ” М. Зерова, “Софія” Юрія Клена, домінантами авторської поетичної історіософії.

До поетичного циклу “Київ” Миколи Зерова увійшло чотири сонети: “Київ з лівого боку”, “Київ – традиція”, “Київ навесні ввечері”, “У травні”. Кожен з них є самодостатньою поетичною структурою, яка увиразнює роздуми, почуття автора, і, водночас, вони становлять єдину художню цілісність, у центрі якої – Краса. Дух Краси назавжди оселився в древньому місті, її велич і в “химерах барокових бань”, і в “Шеделя білоконнім диві”, і в “сліпучих краєвидах”, і в “емалі Дніпра”. Віра в нетлінність Прекрасного звучить в останніх рядках сонета “Київ з лівого берега”:

Живе життя, і силу ще таїть
Оця гора зелена і дрімлива,
Ця золотом цвяхована блакить [1, т. 1, с. 27].

У художньому світосприйнятті поета-неокласика Краса є творчим гармонійним началом, яке протиставляється Хаосу й Руїні. Оспівуючи красу “міста-чуда” (М. Драй-Хмара), Микола Зеров у сонеті “Київ навесні ввечері” гостро засудив сучасних гермокопідів (переносно – вандалів), “будівничих нової ери”, які згодом на руїнах храмів, могилах пращурів збудували свої “казарменні” палати:

Хоч як звели тебе гермокопіді
І несмак архітекторів-нездар,
І всюди прослід залишив пожар, –

Ти все стоїш, веселий, ясновидий
І недаремно вихваляють гіді
Красу твою, твій найдорожчий дар [1, т. 1, с. 28].

Так, В. Брюховецький у монографії “Микола Зеров. Літературно-критичний нарис“ підкреслює “дивовижну здатність” М. Зерова “вселяти в свій поетичний мікросвіт макросвіт тисячолітньої культури, не рвучи цілісності першого, а надаючи йому апозитивістської значущості” [2, с. 160].

Образ Києва в сонетах поета-неокласика сягає космічних широт. Місто стає центром Всесвіту, в якому існує дивовижна гармонія земного і небесного. Ландшафт, архітектура міста перебувають у нерозривному зв’язку з навколишнім світом. Це створює неповторну гармонію Життя:

А вулиці твої виводять зір
В повітря чисте, в запашний простір,
Де ходить вітер горовий і п’яний,
І в тихий час, як западає ніч,
Поважно гомонять старі каштани
І в небо зносять міради свіч [1, т.1, с. 28].

Сонет “Київ – традиція” – поетична історіософія Миколи Зерова. У ньому поет з притаманним йому лаконізмом відтворив історію славного міста від найдавніших часів до сьогодення:

До тебе тислись войовничі готи,
І Данпарштадт із пуці виглядав.
Тут бивсь норман, і лядський Болеслав
Щербив меча об Золоті ворота;
Про тебе теревені плів Ляссота
І Левассер Боплан байки складав [1, т.1, с. 28].

Атмосферу бурхливого літературного життя Києва початку 20-х років ХХ ст. передають останні рядки сонета:

І в наші дні зберіг ти чар-отруту:
В тобі розбили табір аспанфути –
Кують і мелють, і дивують світ,
Тут і Тичина, голосний і юний,
Животворив душею давній міт
І “Плуга” вів у сонячні комуни [1, т.1, с. 28].

Неповторний образ Києва постає у сонеті “У травні”. Багата гама кольорів, їх насиченість – “сліпучо-синій сплав”, “голе жовтоглиння”, “прозоре проміння”, “брунатні лози і смарагди трав”, “кров зелена земних рослин” тощо – створює дивовижний образ міста-веселки (подібного важко віднайти і в західноєвропейській поезії). Але в цю божественну ідилію дисонансом вливається мотив близького розлучення з рідним містом, його чарівною природою:

Ніколи так жадібно не вбирав
Я краси весняного одіння [1, т.1., с. 29].

У вірші “Київ” Павло Филиповича історичне минуле міста-красеня протиставляється сучасності, Краса – Руїні:

Не до тебе пливли скандінавські герої,

Бойовими човнами розкинувши стан.
Ні вінками Атен, ні руїнами Трої
Не прославив тебе чужоземний Боян.

Хто повірить словам, що Андрій Первозваний
На високих горах твою славу прорік?
В темну безвість віків одійшли каравани
Ватажків степових та азійських владик.

Що владарів колишніх потлілі клейноди!
І на схід, і на південь твій раб мандрував –
Чуєш, там, вдалині, велетенські заводи
Іншу долю кують, інше сяєво слав [4, с. 87].

Традиційні образи – Атени, Троя, Боян, Андрій Первозваний – творять культурологічний хронотоп твору, конкретизують його центральний образ. Г. Райбедюк у дисертаційному дослідженні “Творчість Павла Филиповича в контексті літературного процесу 20 – 30- рр. ХХ ст.” зазначає, що інтимна лірика поета – “це своєрідний синтез величних образів, часом спроектованих у культурологічні пласти, і цілком предметних, життєво конкретних” [5, с. 20].

Ще більш гостро, виразно осуд діянь більшовицької влади звучить у вірші “Київ” Юрія Клена:

Колись тут розстрілював Лаціс,
І вили вітри завірюх.
Линяють “буржуячі зграї”
Міліє Дніпро за кущем;
А срібло сузір’їв стікає
В державну скарбницю дощем [6, с. 89].

Поет створює страшний, апокаліптичний образ міста, в якому запанувала “музика харпацьких часів”:

Лисніє в намисті вогнів
Коростою вкритий Хрещатик.
Ше довго тут буде дренчати
Музика харпацьких часів.

Ковтаючи сажу і дим,
Зітхають роздерті печери;
І небо свій строщений череп
Підносить над містом старим [6, с. 89].

Однак, пожар червоних прапорів не в силі спопелити вічного, духовного, яким сповнена аура, енергетика Києва, тому гримаси доби недоброї сприймаються поетом як тлінне, минуще:

Вдивляючись весною в дальній обрій,
Щороку бачить князь: скресає лід.
І згадує, як по добі недобрій

Загинули, не полишивши слід,
І дикий печеніг, і люті обри.
І гає усміхом суворий вид [6, с. 88].

Українські міста, чия історія нерозривно пов'язана з національно-визвольними змаганнями народу, в інтерпретації неокласиків постають своєрідними символами, які генерують пам'ять поколінь, кодами національної історії та культури. Так у художньому світі Михайла Драй-Хмари ("Київ", "Поділ", "Черкаси," "Чернігів", "Кам'янець", "На Хортиці", "Чудо") історичне минуле відтворюється через поетизацію міст і місцевостей, в назвах яких відлунює героїчна минувшина – Чернігів, Хортиця, Черкаси, Поділ, Кам'янець. Основний пафос цих поезій, як справедливо зауважує В. Іванисенко, "не просто туга за минулим", а "протест проти неуцького й аморального ставлення до культурних цінностей минулого, проти вандалізму та руїництва, проти спроб знищити історичну пам'ять народу" [7, с. 102].

У сонеті "Київ" поет зачарований красою і величчю міста, водночас глибоко сумує з приводу тих метаформоз, які відбулися з ним після приходу до влади більшовиків:

Потліли горностаєві кереї,
і шабля, і бунчук, і булава [8,с. 102].

Митець дуже влучно зіставляє образ древнього міста, осучасненого нової будівничими, з біблійним образом:

... ти не жива: ти – всічена глава
На золотій тарелі Саломеї [8,с. 102].

Краса, творчість – Руїна – ця антиномія, яка є визначальною в художньому мисленні поетів-неокласиків, стає особливо виразною в добу тектонічних, суспільно-історичних зрушень. У цьому контексті образ Саломеї є знаковим у творчій рецепції поетами-неокласиками образів та сюжетів світової культури [9,с. 102].

Національна "містопоетика" українських поетів-неокласиків, в якій образ Києва – центральний, є оригінальним їх внеском в урбаністику української поезії. У поетичній рецепції митців Київ постає містом зі світовим статусом, "градом" Вічності й Краси. Київ – це Храм душі українського народу, в якому акумулювалося його минуле, теперішнє й майбутнє.

Список використаної літератури

1. Зеров М. Твори: У 2-х томах: Т. 1. Поезії. Переклади / М. К. Зеров.– К.: Дніпро, 1990.– 842 с. Т.2. Історико-літературні та літературознавчі праці. – К.: Дніпро,1990.– 594 с. **2. Брюховецький В.** Микола Зеров: Літературно-критичний нарис / В. С. Брюховецький. – К.: Радянський письменник, 1990. – 309 с. **3. Филипович П.** Поезії / П. П. Филипович. – К.: Рад. письменник, 1989. – 193 с. **5. Райбедюк Г.** Творчість Павла Филиповича в контексті літературного процесу 20 – 30-рр. ХХ ст.: Автореф. дис. канд. філологічних наук: 10.01.01

/ Укр. пед. університет ім. М. Драгоманова./ Г. В. Райбедюк. – Київ, 1996. – 24с. **6. Клен Ю.** Вибране / Юрій Клен. – К.: Дніпро, 1991. – 541 с. **7. Іванисенко В.** Михайло Драй-Хмара / В. Іванисенко // Дніпро.– 1989. – № 10. – С. 93 – 108. **8. Драй-Хмара М.** Вибране / М. Драй-Хмара.– К.: Дніпро, 1989. – **9. Зварич В.** Образ Саломеї у поезії неокласиків / В. Зварич // Біблія і культура: Збірник наук. статей. Вип. 2. – Чернівці: Рута, 2000. – С. 50 – 52.

Зварич В. З. Художнє осмислення образу Києва у поезії українських поетів-неокласиків

У статті розглянуто своєрідність рецепції образу Києва у творчій практиці українських поетів-неокласиків: М. Зерова, П. Филиповича, Ю. Клена, М. Драй-Хмари. Місто митці розкодовують в широкому історико-культурному, філософському контексті, в координатах власної поетики. Київ неокласичний – град Божий, Вічний, в якому панує Краса, Гармонія, небесне й земне творять дивовижну, сакральну єдність, яку не здатні зруйнувати не тільки “будівничі нової ери”, але й навіть Час.

Ключові слова: Київ, місто, поети-неокласики, творча рецепція.

Зварыч В. З. Художественное осмысление образа Киева в поэзии украинских поэтов-неоклассиков

В статье рассмотрено своеобразие рецепции образа Киева в творческой практике украинских поэтов-неоклассиков: Н. Зерова, П. Филиповича, Ю. Клена, М. Драй-Хмары. Город художники раскодируют в широком историко-культурном, философском контексте, в координатах собственной поэтики. Киев неоклассический – град Божий, Вечный, в котором господствует Красота, Гармония, небесное и земное создают удивительное, сакральное единство, которое неспособны разрушить не только “зодчие новой эры”, но и даже Время.

Ключевые слова: Киев, город, поэты-неокласики, творческая рецепция.

Zvarych V. Z. The Artistic Reception of Kyiv Image in the Ukrainian Poetry of Poets- Neoclassicists

The article deals with the reception of Kyiv image in creative practice of Ukrainian poets-neoclassicists: M. Zerov, P. Fylypovych, Y. Klen, M. Drai-Khmara. The poets decode the city in a broad historical, cultural, philosophical context within their own poetics. Neoclassical Kyiv is the City of God, it is eternal, where the beauty and harmony dominate, where heaven and earth are united into a wonderful sacred unity which can not be destroyed neither by the “builders of a new era”, nor even by Time.

Key words: Kyiv, a city, poets-neoclassicists, a creative reception.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2012 р.

Прийнято до друку 30.11.2012 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Савенко І. Л.